

ปัญหาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกรณีมีความผิดฐานอื่น
ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545*
PROBLEMS ON DRUG REHABILITATION WITH OTHER OFFENCES
ACCORDING TO DRUG REHABILITATION ACT B.E. 2545

ณัฐริตา อรรถทิมากุล

Nuttida Akkathimakun

สัญญพงศ์ ลิมประเสริฐ

Sanyapong Limprasert

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

E-mail: nutti.nuttida@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและข้อจำกัดการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพกรณีมีความผิดฐานอื่นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เปรียบเทียบกฎหมายต่างประเทศ และวิเคราะห์พร้อมเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวต่อไป ทั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาจากตัวบทกฎหมาย บทความทางวิชาการ คำพิพากษาศาลฎีกา วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแหล่งสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยวิธีการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศในเรื่องดังกล่าวและนำมาปรับใช้แก้ไขกฎหมาย เนื่องจากพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 จำกัดให้เฉพาะผู้เสพยาเสพติดที่ไม่ต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้ มีผลทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับการบำบัดอย่างเหมาะสมในระหว่างถูกดำเนินคดีความผิดฐานอื่น ก่อให้เกิดปัญหาในการดำเนินคดีและความพยายามในการหลีกเลี่ยงการฟื้นฟู จากผลการวิจัยพบว่า ข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับหลักแก้ไขฟื้นฟู หลักที่ถือว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วยที่ต้องได้รับการรักษาและหลักข้อสันนิษฐานความบริสุทธิ์ นอกจากนี้ก็ได้มุ่งเน้นการคัดกรองผู้กระทำความผิดซ้ำออกจากกระบวนการ แต่แท้จริงแล้วกฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะแก้ไขฟื้นฟูอย่างถูกต้องและเหมาะสม ขณะที่ประเทศมาเลเซียและรัฐโรดไอแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา มิได้มีข้อจำกัดดังกล่าว ดังนี้ จึงควรแก้ไขกฎหมายนี้โดยให้ผู้ติดยาเสพติดซึ่งไม่ต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูก

* Received 3 June 2021; Revised 15 June 2021; Accepted 30 June 2021

ดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก เข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพในระหว่างการดำเนินคดีจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกในคดีความผิดฐานอื่น
คำสำคัญ: การฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด, ผู้เสพยาเสพติด, การดำเนินคดี

Abstract

The objectives of this research article are to study the concept, theory and the restriction of drug rehabilitation with other offences according to Drug Rehabilitation Act B.E. 2545 by comparing with other foreign drug rehabilitation laws and analyzing those problems in order to improve the law. It is a qualitative research from law books, research documents, rules of the Supreme Court and relating thesis as well as credible internet sources by using analysis and comparison methods on Thai and foreign laws in order to adapt the law. According to the restriction of Drug Rehabilitation Act B.E. 2545, a person who is suspected of or being prosecuted for other offences punishable by imprisonment or who is serving imprisonment is prohibited from rehabilitation. Being excepted from appropriate treatment during prosecution of other offences has resulted in many issues as well as the attempt to avoid rehabilitation which leads to the failure to deal with drug abuse. The study finds that the restriction of Drug Rehabilitation Act B.E. 2545 is incompliant with rehabilitative theory, the principle of drug abuser rehabilitation and the principle of presumption of innocence. Furthermore, the law has no intention to eliminate a repeat offender but the spirit of the law is to give the abuser a right and appropriate treatment. In other foreign countries such as Malaysia and Rhode Island (USA), such restriction does not exist. Therefore, provisions on Drug Rehabilitation Act B.E. 2545 should be amended by obliging drug abuser to receive the treatment during the prosecution of other offences even though he is suspected of or being prosecuted for other offences punishable by imprisonment.

Keywords: Drug Rehabilitation, Drug Abuser, Prosecution

บทนำ

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่นานาประเทศให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นสาเหตุซึ่งก่อให้เกิดอาชญากรรมอื่นตามมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและชีวิตร่างกาย สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations

Office on Drugs and Crime) ได้จัดทำวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการปัญหาเสพติดแบบเดิมซึ่งเน้นการจับขังและการกวาดล้างนั้นล้มเหลว เนื่องจากส่งผลกระทบต่อร้ายแรงอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ไม่ว่าจะเป็นการทำร้ายร่างกาย การทรมาน ตลอดจนการปฏิบัติอย่างโหดร้ายโดยขาดการเข้าถึงกระบวนการที่เหมาะสม จึงได้มีมติและนโยบายใหม่ต่อปัญหาเสพติดว่าแท้จริงแล้ว เป็นเรื่องของสุขภาพ ระบบสาธารณสุข อาชญากรรม สิทธิมนุษยชน และความยากจน จึงเปลี่ยนแนวคิดในการมองบุคคลดังกล่าวใหม่ ว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ป่วยที่สมควรได้รับการรักษาเยียวยาแทนการตีตราว่าเป็นอาชญากรที่กระทำความผิด และให้มีการแก้ไขปัญหาคriminalโดยมุ่งเน้นด้านสาธารณสุข เน้นการดูแลสุขภาพผู้ป่วยแบบบูรณาการ และคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนอย่างครอบคลุม (United Nation Office on Drug and Crime, 2009)

แนวความคิดที่มองว่าผู้ติดยาเสพติดไม่ใช่อาชญากร แต่เป็นผู้ป่วยซึ่งจะต้องได้รับการรักษาอย่างเหมาะสม เริ่มนำเข้ามาใช้โดยพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2534 (กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด, 2546) และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2545 ทำให้บุคคลที่ต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด หรือฐานเสพและมีไว้ในครอบครอง หรือฐานเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือฐานเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่ไม่เกินตามกฎหมายระวางอันเป็นกรณีที่อาจเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติด พ.ศ. 2545 ได้ พนักงานสอบสวนจะต้องพาตัวผู้ต้องหาไปศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งส่งไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติดทันทีตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มาตรา 19 หากปรากฏว่าผู้นั้นเป็นผู้ติดยาเสพติด จะต้องนำบุคคลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการบังคับบำบัดตามแผนการฟื้นฟูที่เหมาะสม หากผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจ บุคคลนั้นจะพ้นจากความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติด แล้วแต่กรณีตามมาตรา 33 วรรคหนึ่ง และจะได้รับการปล่อยตัว ในทางตรงกันข้าม หากปรากฏว่าผู้นั้นขาดคุณสมบัติ โดยเป็นบุคคลที่ต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างการรับโทษจำคุก ก็จะไม่สามารถเข้ากระบวนการบังคับบำบัดได้ หรือหากกำลังเข้ารับการฟื้นฟูอยู่ก็ต้องยุติการฟื้นฟูนั้นเสีย และจะต้องนำตัวบุคคลนั้นมาดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมดังเช่นอาชญากรรมทั่วไปโดยการฟ้องคดีต่อศาล ดังนั้น แม้จะปรากฏว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ติดยาเสพติดที่สมควรได้รับการรักษาเช่นกัน แต่กลับไม่ได้รับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างถูกต้อง สมควรซึ่งโทษฐานเสพยาเสพติดมีเพียงปรับหรือจำคุกเท่านั้น ซึ่งบางกรณีศาลอาจพิพากษาให้รอลงโทษหรือรอกำหนดโทษไว้โดยมีการคุมประพฤติประกอบด้วย แต่ก็ไม่ใช้การบำบัดฟื้นฟูอย่างที่เราควรจะได้รับ ดังนั้นตลอดกระบวนการดำเนินคดีอื่น ผู้ติดยาเสพติดจึงไม่ได้รับการบำบัดรักษาเลย แม้ผู้กระทำความผิดจะเป็นผู้เสพยาเสพติดซึ่งเป็นผู้ป่วยที่สมควรจะได้รับการ

รักษาก็ตาม หากพิจารณาจากแนวความคิดว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พบว่า แท้จริงแล้วมีเจตนาธรรมณ์ในการปฏิบัติต่อผู้ติดยาเสพติดเหมือนผู้ป่วยไม่ใช่อาชญากร เพื่อให้ผู้นั้นได้รับการรักษาที่ถูกต้องและเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทำให้หลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ และโปรตุเกส ได้ยกเลิกการกำหนดให้การเสพยาเสพติดเป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา โดยนำหลักการแก้ไขฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติดเสมือนเป็นผู้ป่วยมากำหนดมาตรการทางกฎหมายในการฟื้นฟูสมรรถภาพบุคคลดังกล่าวให้หายจากการติดยาเสพติด ในขณะที่แม้บางประเทศ เช่น มาเลเซีย ฝรั่งเศส และลักเซมเบิร์ก ยังเห็นความจำเป็นในการกำหนดให้การเสพยาเสพติดเป็นความผิดตามกฎหมายที่มีโทษทางอาญาอยู่ แต่ก็ให้ความสำคัญกับแนวความคิดว่าผู้เสพเป็นผู้ป่วยที่สมควรได้รับการรักษาอย่างเคร่งครัดเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตรงจุด จากสถิติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558-2562 มีผลเป็นที่พอใจเฉลี่ยร้อยละ 60.6 (กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม, 2563) กล่าวได้ว่า สามารถบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าพอใจพอสมควร แต่การที่ปัญหาการติดยาเสพติดในปัจจุบันไม่มีแนวโน้มลดลงนั้น เป็นผลมาจากการไม่สามารถนำกลุ่มผู้ติดยาเสพติดจำนวนหนึ่งที่สามารถเข้าสู่กระบวนการมาบังคับบำบัดได้ เนื่องจากติดข้อจำกัดดังกล่าว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับข้อจำกัดการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพกรณีมีความผิดฐานอื่นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545
2. เพื่อศึกษาข้อจำกัดการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพกรณีมีความผิดฐานอื่นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545
3. เพื่อศึกษาข้อจำกัดการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพกรณีมีความผิดฐานอื่นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เปรียบเทียบกับข้อจำกัดตามกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศ
4. เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อจำกัดการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพกรณีมีความผิดฐานอื่นตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยฉบับนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งศึกษาจากตัวบทกฎหมายตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ข้อจำกัดการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของต่างประเทศ ตำราและคำอธิบายทางกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บทความทางวิชาการ คำพิพากษาศาลฎีกา รวมถึง

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องจากห้องสมุดในมหาวิทยาลัยรัฐและเอกชน ตลอดจนแหล่งสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 กับกฎหมายเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย และรัฐโรดไอแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา และนำมาตราการที่เหมาะสมมาปรับใช้

ผลการวิจัย

การเสพยาเสพติดให้โทษนับว่าเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบสังคมและการพัฒนาประเทศอย่างมาก เมื่อพิจารณาพื้นฐานมูลเหตุที่ทำให้เกิดการเสพยาเสพติด พบว่าเกิดจากปัจจัยทางวุฒิภาวะของผู้เสพยาเสพติดจากความอยากรู้อยากลองโดยไม่คิดว่าจะติดจริงหรือเสพติดเพื่อนในกลุ่มในลักษณะเป็นพฤติกรรมการเล่นแบบเพื่อให้สามารถเข้ากลุ่มหรือเข้าสังคมได้ หรือขาดการดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูที่อบอุ่นจากครอบครัว และยังมีปัจจัยทางสภาพแห่งจิตอันเกิดจากความเครียดและความทุกข์ที่เกิดจากการใช้ชีวิตประจำวัน

การเสพยาเสพติด มิใช่การกระทำที่เป็นความผิดโดยด้วยมันเองที่ขัดต่อศีลธรรมของสังคม (Mala In Se) แต่เนื่องจากรัฐได้รับผลกระทบทางอ้อมจากการกระทำดังกล่าว ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดอาชญากรรมอื่นตามมารวมถึงความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมจากการลักลอบนำเข้าและค้าขายยาเสพติด อันเป็นผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม จึงกำหนดให้การเสพยาเสพติดเป็นความผิดตามกฎหมาย (Mala Prohibita) ทั้งนี้ ไม่ว่าจะกำหนดให้การเสพยาเสพติดเป็นความผิดต่อกฎหมาย ดังเช่น มาเลเซีย หรือไม่กำหนดให้การเสพยาเสพติดเป็นความผิดดังเช่น รัฐโรดไอแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกาก็ตาม แต่หัวใจหลักของการจัดการปัญหาการเสพยาเสพติดแท้จริงแล้วอยู่ที่การให้ความสำคัญแก่การนำแนวคิดการฟื้นฟูบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมาใช้ และปรับปรุงแนวคิดใหม่โดยให้ลดการตีตราการกระทำผิด (Decriminalization) เพื่อให้ผู้ที่ได้รับการฟื้นฟูสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างพลเมืองที่มีประโยชน์ต่อสังคม

ข้อจำกัดการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพกรณีมีความผิดฐานอื่น มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ทฤษฎีการลงโทษทางอาญาโดยการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งมองว่าอาชญากรรมเป็นส่วนประกอบสำคัญของสังคมซึ่งถูกกำหนดจากแรงผลักดันของสังคม ซึ่งทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถเลือกกระทำได้อย่างเป็นอิสระแต่ถูกกดดันจนเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน ดังนั้นในการจัดการจึงควรให้ความสำคัญกับตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์มาใช้ประกอบในการหาสาเหตุและแก้ไขอาชญากรรมและอาศัยความร่วมมือของบุคลากรในวิทยาการต่างสาขาเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูอาชญากร

2. หลักข้อสันนิษฐานความบริสุทธิ์ หมายถึงการยอมรับหรือสันนิษฐานว่าผู้ต้องหายังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ในกระบวนดำเนินคดีอาญาจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาแสดงว่าจำเลยมีความผิดจริง โดยปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 วรรคสองว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” อันเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรอง เมื่อรัฐธรรมนูญในฐานะกฎหมายสูงสุดได้รับรองสิทธิของประชาชนดังกล่าวกฎหมายภายในที่ออกโดยอำนาจของรัฐธรรมนูญจึงมีพันธะที่จะต้องเป็นไปตามที่รัฐธรรมนูญได้รับรองไว้

3. แนวคิดการกระทำความผิดซ้ำ พิจารณาเฉพาะองค์ประกอบภายนอกกว่ามีการกระทำผิดซ้ำโดยบุคคลเดียวกันหรือไม่ ต่างจากการกระทำผิดติดนิสัย ซึ่งนำไปปัจจัยภายในเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวที่แฝงอยู่ในจิตใจของผู้กระทำความผิดซ้ำมาพิจารณาด้วยด้วยแต่อย่างไรก็ตามผู้กระทำความผิดติดนิสัยก็จัดว่าเป็นผู้กระทำผิดซ้ำประเภทหนึ่ง ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย ปรากฏอยู่ในมาตรา 92 ว่าด้วยการเพิ่มโทษซึ่งกำหนดให้ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก ถ้าได้กระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างที่ยังจะต้องรับโทษอยู่หรือภายในเวลาห้าปีนับแต่วันพ้นโทษ หากศาลจะพิพากษาลงโทษครั้งหลังถึงจำคุก ก็ให้เพิ่มโทษที่จะลงแก่ผู้นั้นหนึ่งในสามของโทษที่ศาลกำหนดสำหรับความผิดครั้งหลัง เป็นต้น อันเป็นการลงโทษที่รุนแรงขึ้นเพื่อปราบปรามมิให้กระทำความผิดซ้ำอีก

เมื่อพิจารณาเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 พบว่า รัฐตรากฎหมายดังกล่าวให้สอดคล้องกับหลักการสากลที่มองผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วย มิใช่อาชญากรปกติ เนื่องจากการปฏิบัติต่อผู้เสพยาเสพติดเช่นเดียวกับอาชญากรทั่วไปไม่ประสบผลสำเร็จอีกต่อไป ทั้งยังก่อให้เกิดผลเสียต่อผู้เสพยามากยิ่งขึ้นอันส่งผลกระทบต่อสังคมและความมั่นคงของประเทศ ดังนั้นจึงสมควรนำผู้เสพยาเสพติดซึ่งเป็นผู้ป่วยนี้มาบำบัดรักษาให้เหมาะสม แนวคิดดังกล่าวได้รับแรงผลักดันและสนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติโดยการออกอนุสัญญาเดี่ยวว่าด้วยยาเสพติดให้โทษ ค.ศ. 1961 ให้ประเทศภาคีมีพันธสัญญาในการปราบปรามยาเสพติดอย่างเคร่งครัด พร้อมนี้จะต้องให้ความสำคัญกับผู้เสพยาเสพติดโดยการบำบัดรักษา ดูแลและให้ความรู้อย่างถูกต้องเหมาะสมแต่เนื่องจากเงื่อนไขตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทำให้ผู้เสพยาเสพติดกลุ่มใหญ่ไม่อาจเข้าสู่กระบวนการบังคับบำบัดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพได้ เพราะติดข้อจำกัดว่าเป็นผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุกหรืออยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาพร้อมด้วย ส่งผลทำให้ผู้เสพยาเสพติดซึ่งตามหลักสากลถือว่าเป็นผู้ป่วยนั้น ไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการบังคับบำบัดและได้รับการรักษาอย่างเหมาะสม แม้ข้อเท็จจริงที่ว่าผู้นั้นเป็นผู้เสพยาเสพติดให้โทษเป็นข้อเท็จจริงที่มีความแน่นอนจากผลการตรวจพิสูจน์แล้วก็ตาม แต่

ความผิดฐานอื่นนั้นยังไม่เป็นที่ยุติว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริงหรือไม่ และสมควรที่จะได้รับโทษหรือไม่ อย่างไร และเมื่อต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาตามปกติเช่นคดีอาชญากรรมทั่วไป แทนที่จะได้รับการบำบัดรักษาระหว่างถูกดำเนินคดีฐานอื่นด้วย กลับไม่อาจทำเช่นนั้น นอกจากนี้การดำเนินกระบวนการทางอาญาปกติทำให้เกิดการตีตราว่าเป็นอาชญากรและเกิดปัญหานักโทษและผู้ต้องขังล้นคุกจนยากที่จะจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง

เมื่อศึกษาข้อจำกัดในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดกรณีมีความผิดฐานอื่นแล้ว มีข้อพิจารณาซึ่งนำไปสู่ปัญหาในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแบบบังคับบำบัดดังต่อไปนี้

1. กรณีอยู่ระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล

คำว่า “อยู่ระหว่างรับโทษจำคุก” มาตรา 19 นี้ หมายถึงกำลังรับโทษจำคุกจริงๆ มิใช่เพียงศาลพิพากษาลงโทษจำคุกแต่รอการลงโทษหรือรอการกำหนดโทษไว้ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ดังนั้น หากคดีความผิดฐานอื่นนั้น ศาลพิจารณาเสร็จสิ้นแล้ว พิพากษาลงโทษจำคุก แต่มีเหตุจึงรอการลงโทษไว้ ภายหลังปรากฏว่าผู้นั้นกระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดอีก ไม่ว่าจะการกระทำความผิดนั้นจะเกิดก่อนหรือหลังความผิดอื่นนี้ก็ตาม ผู้นั้นก็ยังสามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้ และเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนที่จะต้องนำตัวผู้นั้นไปตรวจพิสูจน์ตามกระบวนการฟื้นฟูต่อไป อย่างไรก็ตาม หากศาลพิพากษาให้จำเลยรับโทษจำคุกในคดีอื่น เมื่อหักกลบลบระยะเวลาที่ได้ฝากขังไว้แล้วยังเหลือโทษจำคุกอยู่ ผู้นั้นก็อาจได้รับประโยชน์จากการเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ได้เพราะเป็นกรณีอยู่ในระหว่างรับโทษจำคุก ต้องห้ามตามมาตรา 19 นอกจากนี้ แม้บุคคลเคยกระทำความผิดฐานอื่นมาแล้วและศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกแต่เข้ารับโทษจนพ้นโทษแล้ว ต่อมาความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษปรากฏขึ้นในภายหลังพ้นโทษ ไม่ว่าจะความผิดฐานเสพยาเสพติดนั้นจะได้กระทำความผิดก่อนความผิดฐานอื่นนี้หรือไม่ก็ตาม บุคคลนั้นก็สามารถเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ได้

2. คดีความผิดฐานอื่นที่สามารถยุติได้ก่อนศาลมีคำพิพากษา

กรณีความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุกเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวซึ่งในชั้นก่อนฟ้องคดี ผู้เสียหายไม่ยอมความและประสงค์ที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด, คดีที่อาจเปรียบเทียบปรับได้แต่พนักงานสอบสวนไม่เปรียบเทียบปรับ หรือคดีอื่น ๆ ที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องในภายหลัง เมื่อมีการดำเนินคดี ในส่วนความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษ จะถูกจำกัดไม่ให้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพได้เนื่องจากต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก โดยจะต้องนำตัวส่งฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลทั้งสองคดี แม้จะมีผลตรวจพิสูจน์ทางการแพทย์แสดงว่าเป็นผู้เสพยาเสพติดซึ่งเป็นผู้ป่วยที่สมควรได้รับการรักษาก็ตาม หากการดำเนินคดีความผิดฐานอื่นเสร็จสิ้นไปเสียก่อนศาลพิพากษา กรณีนี้ ศาลฎีกาได้อ้างถึงเจตนารมณ์ที่จะบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดซึ่งมีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่ง มิใช่อาชญากรปกติ

จุดประสงค์เพื่อให้หายจากการติดยาเสพติดโดยถือว่าจำเลยต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพเมทแอมเฟตามีนเพียงฐานเดียว อันเป็นพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวจำเลยไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงได้ตามมาตรา 19 วรรคหนึ่ง ตอนท้าย ดังนั้น เมื่อความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหาคงเหลือเฉพาะความผิดฐานเสพเมทแอมเฟตามีน พนักงานอัยการโจทก์ย่อมมีหน้าที่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยนำตัวเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟู การที่โจทก์ยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลโดยมิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อให้จำเลยได้รับการฟื้นฟูเสียก่อนนั้น เป็นการไม่ชอบ โจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง อย่างไรก็ตาม โดยปกติการพิจารณาคดีเสพยาเสพติดจะใช้เวลาสั้นกว่าการพิจารณาคดีความผิดฐานอื่น ดังนั้น ในทางกลับกัน หากศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในคดีเสพยาเสพติดให้โทษไปเสียก่อนแล้ว แม้คดีความผิดฐานอื่นได้เสร็จสิ้นไปก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาก็ตาม กรณีก็ไม่อาจยื่นไปดำเนินกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้อีก ทั้งที่แรกเริ่มต่างก็มีความผิดฐานอื่นด้วยเช่นกัน

จากข้อพิจารณาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นได้ ข้อจำกัดผู้ที่สามารถเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 มิได้มีวัตถุประสงค์ในการกันผู้กระทำความผิดซ้ำออกจากกระบวนการฟื้นฟู โดยมีหลักพิจารณาเพียงว่าก่อนศาลมีคำพิพากษาในความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษนั้น ได้ปรากฏว่าผู้นั้นต้องหาหรืออยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างการรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาหรือไม่ หากไม่มีข้อจำกัดดังกล่าวแล้ว ก็จะต้องนำตัวผู้นั้นเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัตินี้ มิใช่การนำตัวมาฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแบบปกติ แต่ให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดเป็นสำคัญตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดเสมือนเป็นผู้ป่วย

เมื่อศึกษาข้อจำกัดการฟื้นฟูสมรรถภาพกรณีมีความผิดฐานอื่นของต่างประเทศพบว่า

1. เดิมประเทศมาเลเซียเคยกำหนดข้อจำกัดการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดไว้ใน Drug Dependents (Treatment And Rehabilitation) Act 1983 แต่เนื่องจากการจำกัดดังกล่าวไม่ทำให้จำนวนผู้ติดยาเสพติดลดลง จึงมีการแก้ไขข้อจำกัดดังกล่าวในปี พ.ศ. 2549 เป็นผลให้อัตราผู้ติดยาเสพติดทั้งรายเก่าที่อยู่ระหว่างฟื้นฟูสมรรถภาพและรายใหม่ลดลงถึงร้อยละ 18 โดยจะต้องนำผู้ติดยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพแม้ว่าผู้นั้นจะต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุกก็ตาม หากในระหว่างการบำบัดฟื้นฟู หรือศาลได้มีคำสั่งให้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูแล้วแต่ยังมิได้เริ่มกระบวนการ ปรากฏว่าบุคคลนั้นได้รับโทษจำคุกไม่ว่าจากศาลใด หรือได้รับโทษกักกันของศาลเยาวชน ให้บุคคลนั้นเข้ารับโทษจำคุกหรือกักกันดังกล่าวแทนการเข้ารับการบำบัดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation Centre) โดยให้ระยะเวลาจำคุกหรือกักกันดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ(Rehabilitation Centre) ด้วย และหากได้รับโทษจำคุกครบก่อนระยะเวลาบำบัดฟื้นฟูสิ้นสุดลง ให้บุคคลนั้นเข้ารับการบำบัด

ฟื้นฟูอยู่ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ(Rehabilitation Centre) จนครบระยะเวลาตามคำสั่ง และต้องอยู่ในระยะเวลาสังเกตการณ์ภายหลังการบำบัดด้วย ซึ่งกรณีดังกล่าวใช้เฉพาะในระบบ บังคับบำบัดเท่านั้น ไม่รวมถึงการสมัครใจบำบัดด้วย (Article 21 of Drug Dependents (Treatment and Rehabilitation) Act 1983 of Malaysia) จึงกล่าวได้ว่า การกระทำความผิดฐานอื่น ไม่เป็นข้อจำกัดในการบังคับบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

2. แม้การเสพยาเสพติดในรัฐโรดไอแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกาจะไม่เป็นความผิดที่มีโทษทางอาญา แต่หากมีการครอบครองสารเสพติดหรือมีความผิดฐานอื่นประกอบด้วย ศาลก็อาจมีคำสั่งให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในกรณีบังคับบำบัดได้เช่นกัน ในกรณีผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดฐานอื่น รวมถึงกรณีที่ผู้นั้นอยู่ระหว่างการคุมประพฤติ หรือระหว่างการรับโทษในข้อหาอื่นด้วยนั้น แม้โดยหลักแล้วไม่อาจนำตัวผู้นั้นเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพได้ ไม่ว่าจะฟ้องเป็นคดีแล้วหรือเพียงแจ้งข้อกล่าวหาก็ตาม แต่ก็มีข้อยกเว้น 2 ประการให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพตามกฎหมายดังกล่าวได้ คือ

1. กรณีที่ผู้นั้นอยู่ในระหว่างถูกคุมประพฤติ, อยู่ระหว่างการทำทัณฑ์บน หรือได้รับการปล่อยตัวแบบบังคับ (mandatory release) ในข้อหาความผิดฐานอื่น เมื่อเจ้าพนักงานมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวกลับเข้าควบคุมตัว และผู้นั้นยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ
- หรือ 2. เมื่อมีการดำเนินคดีฐานอื่นในชั้นศาล โดยผู้กระทำความผิดนั้นมาปรากฏตัวต่อศาล และศาลเห็นว่าหลักฐานอันน่าเชื่อถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ติดยาเสพติด ให้ศาลมีอำนาจในการส่งตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดต่อผู้อำนวยการสาธารณสุขได้ อย่างไรก็ตาม หากปรากฏว่าในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ศาลได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดฐานอื่น หรือมีการฟื้นฟูสมรรถภาพอีกคดีหนึ่งซึ่งมีระยะเวลายาวกว่าระยะเวลาฟื้นฟูสมรรถภาพเดิมที่กำลังดำเนินการนั้น การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเดิมจะสิ้นสุดลงเพื่อให้ไปรับโทษในความผิดฐานอื่นหรือการฟื้นฟูสมรรถภาพอีกคดีหนึ่งนั้น (s 21-28.2-18) จึงกล่าวได้ว่า การกระทำความผิดฐานอื่น ไม่เป็นข้อจำกัดในการบังคับบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า การเสพยาเสพติดให้โทษมีมูลเหตุมาจากภาวะที่เกิดความอยาก รื้ออยากลองทำตามเพื่อน ซึ่งเป็นพฤติกรรมลอกเลียนแบบ (ชูทิพย์ ปานปรีชา, 2530) การขาดความดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดูที่อบอุ่นจากครอบครัว (ฐิยาพร กันตารณวัฒน์, 2560) ประกอบกับการเสพยาเสพติด เป็นความผิดประเภทกฎหมายกำหนด (Mala Prohibita) (อัจฉริยา ชูตินันท์, 2557) เนื่องจากเป็นผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม ทำให้เกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม การจัดการกับปัญหาดังกล่าวอย่างถูกต้องจึงต้องให้ความสำคัญต่อทฤษฎีการลงโทษทางอาญาโดยการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งเน้นการบำบัดแก้ไขตัวบุคคลผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล บนพื้นฐานของความเข้าใจทาง

วิทยาศาสตร์มาใช้ประกอบในการหาสาเหตุและแก้ไขอาชญากรรมโดยสหวิชาการ ประกอบกับแนวคิดการแก้ไขฟื้นฟูเห็นว่าการลงโทษบุคคลผู้กระทำความผิดนั้น ไม่ควรกำหนดให้ลงโทษบุคคลด้วยวิธีการเดียวกันทั้งหมด แต่ควรพิจารณาโทษให้เหมาะสมตามลักษณะของผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล อันเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตัวกลับใจและประพฤติตนให้อยู่ในสังคมได้ (Britannica, 2020) เพื่อเป็นการลดการตีตรา (Sharda Sekaran, 2015) และกลับเข้าสู่สังคมได้ปกติ ดังนั้นในการดำเนินการต่อผู้เสพยาเสพติดจึงต้องคำนึงถึงหลักการแก้ไขฟื้นฟูเป็นข้อสำคัญ เมื่อเป็นการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด จึงถือว่าไม่ควรใช้คำว่า การลงโทษ แต่ควรเรียกว่าการบำบัด (เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, 2551)

ในการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้น ผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ตลอดกระบวนการดำเนินคดีจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาแสดงว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ดังนั้นผู้ต้องหาหรือจำเลยย่อมมีสิทธิคุ้มครองตนและต่อสู้เต็มที่และเป็นหน้าที่ของคู่ความฝ่ายที่กล่าวหาหรือโจทก์ที่จะต้องนำสืบให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำความผิด ดังกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 29 วรรคสองว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 วรรคสองว่า “เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย”

การที่ผู้เสพยาเสพติดเพียงต้องหาหรืออยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก ถูกตัดออกจากกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพตามพระราชบัญญัตินี้ โดยจะต้องดำเนินการฟ้องคดีทุกข้อกล่าวหาต่อศาล เป็นเรื่องที่ถูกหมายตีตราแล้วว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดซึ่งไม่ควรได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยกีดกันผู้นั้นออกจากการบำบัดรักษา แม้ว่าจะมีหลักฐานอันน่าเชื่อปรากฏตามผลการตรวจพิสูจน์แล้วว่าผู้นั้นเป็นผู้เสพยาเสพติดจริงก็ตาม อันเป็นการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเสมือนหนึ่งเป็นผู้กระทำความผิดเสียแล้ว โดยมีได้ให้โอกาสผู้นั้นได้ต่อสู้กับข้อกล่าวหาเลย หากภายหลังปรากฏข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าคดีในความผิดฐานอื่น ผู้นั้นไม่ได้กระทำความผิดหรือการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด ย่อมไม่สามารถย้อนกลับไปเข้ากระบวนการบำบัดฟื้นฟูได้อีกเนื่องจากในคดีความผิดฐานเสพยาเสพติดศาลได้พิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว เช่นนี้ แทนที่จะได้รับประโยชน์จากการฟื้นฟูตามพระราชบัญญัติดังกล่าวในฐานะเป็นผู้ป่วย กลับต้องดำเนินคดีอย่างอาชญากรโดยไม่ได้รับการฟื้นฟู

การยุติการฟื้นฟูโดยดำเนินคดีผู้ติดยาเสพติดโดยนำมาฟ้องคดีตามกระบวนการยุติธรรมปกติ นั้น มีข้อพิจารณาประการสำคัญคือ คดีความผิดฐานอื่นอาจเสร็จสิ้นได้ก่อนศาลมีคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็นการยอมความกันโดยชอบ พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดี

หรือกรณีศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดหรือการกระทำนั้นไม่เป็นความผิด เมื่อเป็นเช่นนั้น แทนที่ผู้ติดยาเสพติดจะได้รับการฟื้นฟูและได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติดังกล่าวตั้งแต่ต้น กลับไม่สามารถเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูได้ ยิ่งไปกว่านั้น หากการพิจารณาคดียาเสพติดเสร็จสิ้นไปก่อนโดยศาลเพียงรอการลงโทษแม้มีการคุมประพฤติด้วย แต่ก็ไม่ใช่การบำบัดฟื้นฟู ผู้ติดยาเสพติดจึงไม่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพตลอดกระบวนการ จึงไม่ควรจำกัดให้เฉพาะบางความผิดได้รับข้อยกเว้นให้สามารถเข้ารับการฟื้นฟู และเมื่อพิจารณาการกำหนดขอบเขตมิให้ผู้เสพยาเสพติดที่ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างการถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ระหว่างการรับโทษจำคุกตามคำพิพากษา เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้นั้น พบว่าไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการคัดกรองผู้กระทำความผิดซ้ำ ซึ่งถูกต้องควรว่าเป็นอาชญากรที่ไม่อาจบำบัดรักษาได้ออกจากกระบวนการฟื้นฟู เนื่องจากมีหลักพิจารณาเพียงว่าก่อนศาลมีคำพิพากษาในความผิดฐานเสพยาเสพติดให้โทษนั้น ได้ปรากฏว่าผู้นั้นต้องหา หรืออยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก หรืออยู่ในระหว่างการรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาหรือไม่ เพราะหากศาลยังไม่มีคำพิพากษาลงโทษในคดีฐานเสพยาเสพติด แต่คดีความผิดฐานอื่นได้เสร็จสิ้นไปก่อนโดยไม่มีกรรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลแล้ว หรือแม้ลงโทษจำคุกแต่รอการลงโทษไว้ (วิฑูร จันทรังดี, 2556) ก็เท่ากับว่าบุคคลนั้นต้องหา หรืออยู่ระหว่างการถูกดำเนินคดีในความผิดฐานเสพยาเสพติดเพียงฐานเดียว พนักงานสอบสวนจะต้องนำตัวผู้นั้นเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติดังกล่าว มิใช่การนำตัวมาฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาแบบปกติ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดเป็นอันดับแรกตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดเสมือนเป็นผู้ป่วย (พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545, 2545) ดังนั้น ข้อจำกัดดังกล่าวจึงเป็นเพียงมาตรการในการแยกผู้เสพยาเสพติดโดยลำพังออกจากผู้เสพยาเสพติดที่ก่ออาชญากรรมอื่นเพื่อความสะดวกในการควบคุมจัดการ

แนวความคิดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดในต่างประเทศ มีความแตกต่างจากประเทศไทยค่อนข้างมาก เนื่องจากให้ความสำคัญในการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดตามแนวคิดแก้ไขฟื้นฟูเป็นลำดับแรก โดยแทบไม่มีข้อจำกัดในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้เสพยาเสพติดนอกจากข้อสำคัญที่ว่าผู้นั้นเป็นผู้เสพยาเสพติด เพื่อให้ผู้ติดยาเสพติดได้รับการบำบัดอย่างถูกต้องและเหมาะสม (United Nation, 1961) การที่ประเทศมาเลเซียกำหนดให้ผู้ที่กระทำความผิดฐานเสพยาเสพติดจะต้องเข้ารับการบำบัดแม้ผู้นั้นจะต้องหาหรืออยู่ในระหว่างการดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นด้วยก็ตาม โดยพิจารณาดำเนินคดีแยกต่างหากจากกัน กล่าวคือ ในคดีความผิดฐานเสพยาเสพติดก็ยังคงต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูต่อไปโดยศาลอาจสั่งให้เข้ารับการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ หรืออาจให้ควบคุมในสถานที่อื่นๆที่กำหนดได้ ส่วนในคดีความผิดฐานอื่นนั้นก็คงดำเนินคดีไปตามกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ ต่อเมื่อศาลในคดีความผิดฐานอื่นนั้นพิจารณาเสร็จสิ้นจนมี

คำพิพากษาลงโทษจำคุก หากผู้นั้นอยู่ในระหว่างการฟื้นฟู ให้บุคคลนั้นเข้ารับโทษจำคุกหรือกักกันดังกล่าวแทนการเข้ารับการบำบัดในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation Centre) โดยให้ระยะเวลาจำคุกหรือกักกันดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ(Rehabilitation Centre) ด้วย และหากได้รับโทษจำคุกจนครบก่อนระยะเวลาบำบัดฟื้นฟูสิ้นสุดลง ให้บุคคลนั้นเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูต่อในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation Centre) จนครบระยะเวลาตามคำสั่ง และต้องอยู่ในระยะเวลาสังเกตการณ์ภายหลังการบำบัดด้วย (Drug Dependents (Treatment and Rehabilitation) Act, 1983) แสดงให้เห็นว่าตลอดทั้งกระบวนการดำเนินคดีความผิดทั้งฐานเสพยาเสพติดและความผิดฐานอื่นนั้น มาเลเซียได้ใช้กระบวนการดำเนินการรักษาผู้เสพยาเสพติดอย่างต่อเนื่องด้วยวิธีการที่เหมาะสม และการกระทำความผิดฐานอื่นมิได้มีผลต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพ ไม่ว่าความผิดฐานอื่นนั้นจะยุติลงด้วยเหตุผลใด กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพในคดีเสพยาเสพติดก็ไม่ยุติลงแต่ยังคงดำเนินกระบวนการต่อไปจนครบระยะเวลาในการแก้ไขฟื้นฟู ส่วนรัฐโรดไอแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา แม้การเสพยาเสพติดจะไม่เป็นความผิด แต่รัฐได้กำหนดให้ผู้เสพยาจะต้องเข้ารับการบำบัดตามกฎหมายว่าด้วยสารควบคุม ในกรณีที่ผู้นั้นได้กระทำความผิดฐานอื่น โดยหลักแล้วจะไม่สามารถเข้ารับการบำบัดได้ แต่กฎหมายก็ได้วางข้อยกเว้นให้สามารถนำผู้เสพยาเสพติดเข้ารับการบำบัดไว้ 2 ประการด้วยกัน คือ 1) หากเจ้าพนักงานมีคำสั่งให้บุคคลดังกล่าวกลับเข้าควบคุมตัวและผู้นั้นยินยอมที่จะเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือ 2) เมื่อมีการดำเนินคดีฐานอื่นในชั้นศาล และผู้กระทำความผิดมาปรากฏตัวต่อศาล (State of Rhode Island General Laws, 2020) หากศาลเห็นว่าผู้นั้นเป็นผู้ติดยาเสพติด ศาลมีอำนาจส่งตรวจพิสูจน์การติดยาเสพติดต่อผู้อำนวยการสาธารณสุข ซึ่งข้อยกเว้นสองประการดังกล่าวมิได้มีความเกี่ยวข้องกับความรุนแรงของความผิดที่กระทำแต่อย่างใด ในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด หากศาลได้มีคำพิพากษาลงโทษในความผิดฐานอื่นซึ่งมีระยะเวลายาวกว่าระยะเวลาฟื้นฟูสมรรถภาพเดิมที่กำลังดำเนินการนั้น การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเดิมจะสิ้นสุดลงเพื่อให้ปรับโทษในความผิดฐานอื่น มีลักษณะเช่นเดียวกับกฎหมายประเทศมาเลเซีย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้กฎหมายจะบัญญัติห้ามไว้ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้เป็นบทบังคับตายตัวเสียทีเดียว โดยมีข้อสาระสำคัญอยู่ที่ข้อยกเว้น 2 ประการดังกล่าว แต่ในการแก้ไขผู้กระทำความผิดก็ต้องแยกพิจารณาการเสพยาเสพติดออกจากการกระทำความผิดฐานอื่น และแก้ไขบำบัดผู้นั้นอย่างเหมาะสม มิใช่กีดกันออกจากการแก้ไขฟื้นฟูโดยการกั้นผู้นั้นออกจากสังคมเหมือนดังเช่น อาชญากรประเภทอื่นที่ไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว ทั้งนี้ เพื่อลดการตีตราและปรับปรุงให้ผู้นั้นกลับคืนสู่สังคมได้ตามหลักการคุ้มครองสิทธิ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อจำกัดในการเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด มาตรา 19 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นข้อจำกัดที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงในการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นผู้ป่วยที่สมควรได้รับการรักษา และหลักข้อสันนิษฐานความบริสุทธิ์ ทำให้แม้จะมีหลักฐานอันน่าเชื่อถือจากผลการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นผู้ติดยาเสพติดก็ไม่ได้รับการบำบัดรักษาที่ถูกต้อง ดังนั้นในระหว่างการดำเนินคดีความผิดฐานอื่น จึงควรให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูตลอดระยะเวลาดำเนินคดีนั้นด้วยจนกว่าศาลจะได้มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกในคดีอื่นนั้นจริง ๆ ซึ่งมีใช่เป็นเพียงพิพากษาลงโทษจำคุกแล้วรอการลงโทษ หรือรอการกำหนดโทษไว้ เช่นนี้ไม่ว่าการดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นจะใช้ระยะเวลานานเท่าใด หรือผลจะเป็นอย่างไร ผู้ติดยาเสพติดก็จะได้รับการบำบัดรักษาฟื้นฟูตลอดระยะเวลาการดำเนินคดี จึงสมควรมีการแก้ไขดังนี้

1) แก้ไขบทบัญญัติมาตรา 19 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ดังนี้ “ผู้ใดต้องหาว่ากระทำความผิดฐานเสพยาเสพติด เสพและมีไว้ในครอบครอง เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย หรือเสพและจำหน่ายยาเสพติดตามลักษณะ ชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดในกฎกระทรวง หากไม่ปรากฏว่าอยู่ในระหว่างรับโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาล ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหานั้นมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน เพื่อให้ศาลพิจารณามีคำสั่งให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่เกิดจากตัวผู้ต้องหานั้นเอง หรือจากพฤติการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้ไม่อาจนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายในกำหนดเวลาดังกล่าวได้” 2) เพิ่มบทบัญญัติ ดังนี้ “ในกรณีปรากฏว่าผู้ต้องหาหรืออยู่ในระหว่างถูกดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นที่มีโทษจำคุก ให้ดำเนินคดีในความผิดฐานอื่นนั้นต่อไปด้วยจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกในระหว่างการฟื้นฟูสมรรถภาพ หรือได้มีคำสั่งให้เข้ารับการฟื้นฟูแล้วแต่ยังมีได้เริ่มกระบวนการ ปรากฏว่าบุคคลนั้นได้รับโทษจำคุกในความผิดอื่นไม่ว่าจากศาลใด ให้บุคคลนั้นเข้ารับโทษจำคุกดังกล่าวโดยรับการบำบัดแบบควบคุมตัวในเรือนจำ ให้ระยะเวลาจำคุกดังกล่าวเป็นระยะเวลาที่เข้ารับการฟื้นฟูด้วย และหากได้รับโทษจำคุกจนครบก่อนระยะเวลาฟื้นฟูสิ้นสุดลง ให้บุคคลนั้นเข้ารับการฟื้นฟูต่อจนครบระยะเวลาตามคำสั่ง”

เอกสารอ้างอิง

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2563). รายงานสถิติคดีฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของสำนักงานคุมประพฤติทั่วประเทศ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 – 2563. เรียกใช้เมื่อ

- 25 ธันวาคม 2563 จาก https://data.go.th/dataset/item_54856cb2-e10d-4eb5-865c-af8032b84a5d
- กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด. (2546). รวมกฎหมายพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: กรมคุมประพฤติ.
- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2551). คำอธิบายกฎหมายอาญาภาค 1. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: พลสยามพริ้นติ้ง.
- ชูเกียรติ ปานปรีชา. (2530). คู่มือสุขภาพจิตสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธัญญาพร กันตารณวัฒน์. (2560). กระบวนทัศน์การปฏิบัติงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของภาคประชาชน. กรุงเทพมหานคร: จรัสสินทวงศ์การพิมพ์.
- พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545. (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 96 ก หน้า 26.
- วิฑูร จันท์แจ่งดี. (2556). ปัญหาเกี่ยวกับการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- อัจฉริยา ชุตินันท์. (2557). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- Britannica. (2020). Cesare Lombroso. Retrieved December 5, 2020, from <https://www.britannica.com/biography/Cesare-Lombroso>
- Drug Dependents (Treatment and Rehabilitation) Act. (1983). WHO MiNDbank: More Inclusiveness Needed in Disability and Development. Retrieved December 5, 2020, from <https://www.mindbank.info/item/4218>
- Sharda Sekaran. (2015). Drug Use Is Not a Crime in This Country. Drug Policy Alliance Headquarters. Retrieved November 15, 2020, from <https://www.drugpolicy.org/blog/drug-use-not-crime-country>
- State of Rhode Island General Laws. (2020). Title 21 Food and Drug. Chapter 21-28 Uniform Controlled Substances Act, Rhode Island. Retrieved December 5, 2020, from <http://webserver.rilin.state.ri.us/Statutes/TITLE21/21-28/INDEX.HTM>
- United Nation. (1961). Single Convention on Narcotic Drugs. Vienna: United Nation.
- United Nation Office on Drug and Crime. (2009). From coercion to cohesion: Treating drug dependence through health care, not punishment. Vienna: United Nation.